

Asia: VN/20427/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi toimintasuunnitelmaksi helteen terveyshaittojen ehkäisemiseksi

Lausunnonantajan lausunto

1 Tausta

Kuuman sään ja kuumien jaksoiden vaikutukset ikääntyneille ja muille riskissä oleville ryhmille on kuvattu asianmukaisesti. Myös muut ilmiöt kuten sotejärjestelmän kuormitus ja sote-toimitiloihin kohdistuvat riskit on kuvattu.

Lisäksi on tärkeää huomata, että haavoittuvassa asemassa olevien, kotona asuvien henkilöiden määrä voi kasvaa lähivuosina merkittävästi ilmastonmuutoksen, väestön ikääntymisen sekä asiakkaiden kevyempiin palveluihin, kuten kotihoitoon, siirtymisen seurauksena. Tämän vuoksi kotona asuvien, palveluista riippuvaisten ja riskiryhmiin kuuluvien henkilöiden tilanne tulee ottaa suunnittelussa systemaattisesti huomioon.

2 Toimintasuunnitelman tavoitteet

Toimintasuunnitelman tavoitteet ovat kannatettavia.

3 Riskiryhmät ja haavoittuvuutta lisäävät tekijät

Taulukoissa 1 ja 2 on kuvattu kattavasti riskiryhmiä ja haavoittuvuutta lisääviä tekijöitä. Riskiryhmiä määriteltäessä on hyvä huomata, että erityisen heikossa asemassa ovat henkilöt, joilla on kuumuuden hättävähaitteille herkistäviä tekijöitä, kuten korkea ikä, vammaisuus, muistisairaus, tietyt krooniset sairaudet ym. sekä lisäksi asuntoon liittyviä riskitekijöitä, kuten helposti kuumentuva asunto. Näissä tilanteissa on tärkeää määritellä etukäteen, kuka on vastuussa esimerkiksi tilanteessa, jossa ikääntyneen luona käyvä kotihoito huomaa ikääntyneen henkilön asunnon olevan liian kuuma.

4 Riskienhallinta sekä varautumisen ja sopeutumisen koordinointi

Pidämme kannatettavana ajatusta, että voimakkaat, pitkittyneet ja laaja-alaiset helleaallot tulisi tunnistaa väestön terveysturvallisuutta ja yhteiskunnan kriittisten toimintojen jatkuvuutta

merkittävästi uhkaaviksi häiriötilanteiksi. Tällaisiin häiriötilanteisiin varautumisen tulisi sisältyä valmiussuunnitelmien kirjoitusohjeeseen.

Pitkiin ja voimakkaisiin helleaaltoihin olisi hyvä varautua koordinoitusti jo etukäteen niin, että roolit, velvollisuudet ja työnjako ovat jo etukäteen selvät. Myös yksityisen rooli varautumisessa tulisi määritellä selkeästi etukäteen.

On myös erittäin tärkeää, että vastuunjaot on mietitty etukäteen yksiselitteisesti. Kuka esimerkiksi vastaa tilanteesta, jossa kotihoito huomaa iäkkään henkilön kodin kuumentuneen. Onko vastuussa esimerkiksi vuokranantaja, taloyhtiö, hyvinvointialue vai asukas itse, vaikka ei kykenisi itse omia asioitaan hoitamaan.

5 Hellevaroitussjärjestelmä

Hellevaroitusten on hyvä tulla riittävän ajoissa ja ilman tarpeettomia välikäsiä keskeisille sidosryhmille. Sidosryhmillä täytyy olla myös selkeä ymmärrys siitä, pitääkö joihinkin toimenpiteisiin ryhtyä ja mitä toimenpiteitä varoituksen takia tulee tehdä. Kuten toimintasuunnitelmassa on mainittu, on myös tärkeää, että varoitukset kulkevat saumattomasti esimerkiksi hyvinvointialueelta alueen yksityisille toimijoille.

6 Viestintä

Koska helleviestinnässä ei nykyisellään ole yhtenäisiä käytäntöjä tai selkeitä toimintamalleja, on niiden selkeyttäminen ja yhdenmukaistaminen kannatettavaa. Viestinnän on tavoitettava kaikki sosiaali- ja terveystalvöjien tuottajat riippumatta siitä, toimivatko ne julkisella, yksityisellä vai kolmannella sektorilla. Erityisesti on varmistettava, että myös pienet organisaatiot, työpaikat ja palveluntuottajat saavat oikea-aikaisesti selkeää ja käytännön toimintaan ohjaavaa tietoa. Tältä osin yhtenäinen kansallinen viestintämateriaali ja hellevarautumisen tietopankki ovat erittäin kannatettavia. Lisäksi Hali korostaa, että tähän liittyvän tiedonsaannin tulee olla ennakoivaa.

Hali pitää myös tärkeänä, että pelkän yleisen tiedottamisen lisäksi riskiryhmille ja heistä huolehtiville kohdennetaan erillistä viestintää, jotta voidaan varmistua siitä, että tärkeä tieto tavoittaa tarvittavat henkilöt. Esimerkiksi yksin asuvat ikääntyneet, muistisairaat ja pitkäaikaissairaat tarvitsevat usein myös henkilökohtaista ohjausta tai aktiivista yhteydenpitoa. Henkilökohtaisen neuvonnan tarvetta on perusteltua tarkastella, mutta siihen liittyvät vastuut ja toimintamallit tulee määritellä selkeästi etukäteen.

7 Helleaaltoihin liittyvä valmius ja varautuminen

On tärkeää, että helleaaltoihin varautuminen vahvistetaan osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmällistä valmius- ja jatkuvuussuunnittelua. Varautumisessa on lisäksi tarpeen huomioida helleaaltojen mahdolliset laajemmat vaikutukset muun muassa energia- ja vesihuoltoon sekä

muuhun kriittiseen infrastruktuuriin, joilla voi olla välillisiä mutta merkittäviä vaikutuksia sote-palvelujen toimintaan ja jatkuvuuteen.

Varautumisen tueksi tarvitaan selkeää ja ennakoivaa kansallista ohjausta, joka määrittää eri toimijoiden roolit, vastuut ja toimintamallit yhdenmukaisesti. On esimerkiksi tärkeää määritellä selkeästi ja läpinäkyvästi, millaisia toimia hellevaroitukseen tulee laukaista sote-palveluiden tuottajalla. Hali korostaa myös, että hellevarautumisen toimeenpanon on oltava toteuttamiskelpoista suhteessa palvelutuotannon arkeen, resursseihin ja voimassa oleviin palvelusopimuksiin. Esimerkiksi kotihoidon osalta on syytä määritellä etukäteen, miten lämpötilavalvonta käytännössä toteutetaan, kuka sen toteuttaa tai miten mahdolliset ylimääräiset kotihoidon käynnit järjestetään hellejaksojen aikana. Mikäli esimerkiksi yksityinen palvelutuottaja huomaa tarpeen ylimääräisiin käynteihin, miten tämä toteutetaan käytännössä ja mahdollisimman joustavasti? Miten esimerkiksi kotihoidon asiakkaiden siirtäminen viilennyskeskuksiin tarvittaessa hoidetaan?

8 Pidemmän aikavälin toimenpiteet

Muistion osuutta sisälämpötilojen terveysvaikutuksista olisi syytä hieman laajentaa. Lisäksi on tärkeää pohtia viilentämisen vastuunjakoja etukäteen. Kuka on vastuussa ylikuumentuvien kiinteistöjen viilentämisestä? Onko se esimerkiksi kiinteistön omistaja?

9 Työterveys ja työsuojelu

Kuumakuormituksen riskit tulee huomioida osana työpaikkojen riskinarviointia sekä varautumis- ja valmiussuunnittelua. Myös työterveyshuollon rooli on hyvä tunnistaa työolosuhteiden terveydellisten vaikutusten ja riskien arvioinnissa.

10 Seuranta ja arviointi

Hali pitää hellehaittoihin liittyvää seurantaan tärkeänä. Seurannan toteutuksessa on kuitenkin varmistettava, ettei se lisää tarpeettomasti hallinnollista taakkaa ja että toteutus hoidetaan mahdollisimman kevyesti.

11 Toimenpiteet

Ei erityisiä kommentteja toimenpiteisiin aiemmin annettujen kommenttien lisäksi.

Liite Toimijoiden ja sidosryhmien roolit ja vastuut hellevarautumisessa

Sote-sektorilla toimivien yritysten ja järjestöjen näkökulmasta on tärkeää, että niiden asema osana palvelujärjestelmää tunnistetaan ja että niiden toimintaan liittyvät vastuut ja velvoitteet määritellään läpinäkyvästi, ennakoitavasti ja olemassa olevat sopimukset huomioiden.

Yleisiä huomioita

Hali pitää toimintasuunnitelmaa kokonaisuutena tarpeellisena. Suunnitelman toimeenpanossa keskeistä on kuitenkin varmistaa, että vastuut, roolit ja toimintamallit määritellään selkeästi ja ennakoitavasti kaikille toimijoille, mukaan lukien yksityiset palveluntuottajat. Lisäksi toimenpiteiden tulee olla käytännössä toteuttamiskelpoisia suhteessa palvelutuotannon arkeen, resursseihin ja

sopimusjärjestelyihin. Hali korostaa, että erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien, kotona asuvien henkilöiden tilanne sekä palveluketjujen toimivuus hellejaksoissa edellyttävät selkeää ohjausta ja toimivia ratkaisuja.

Blomgren Tiina
Hyvinvointiala HALI ry